

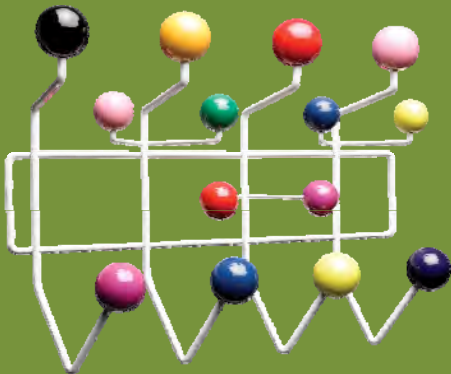
HIVA

ONDERZOEKSINSTITUUT VOOR **ARBEID EN SAMENLEVING**

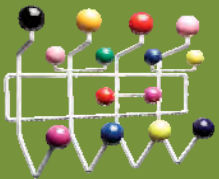
K.U.LEUVEN

Armoede en onderwijs

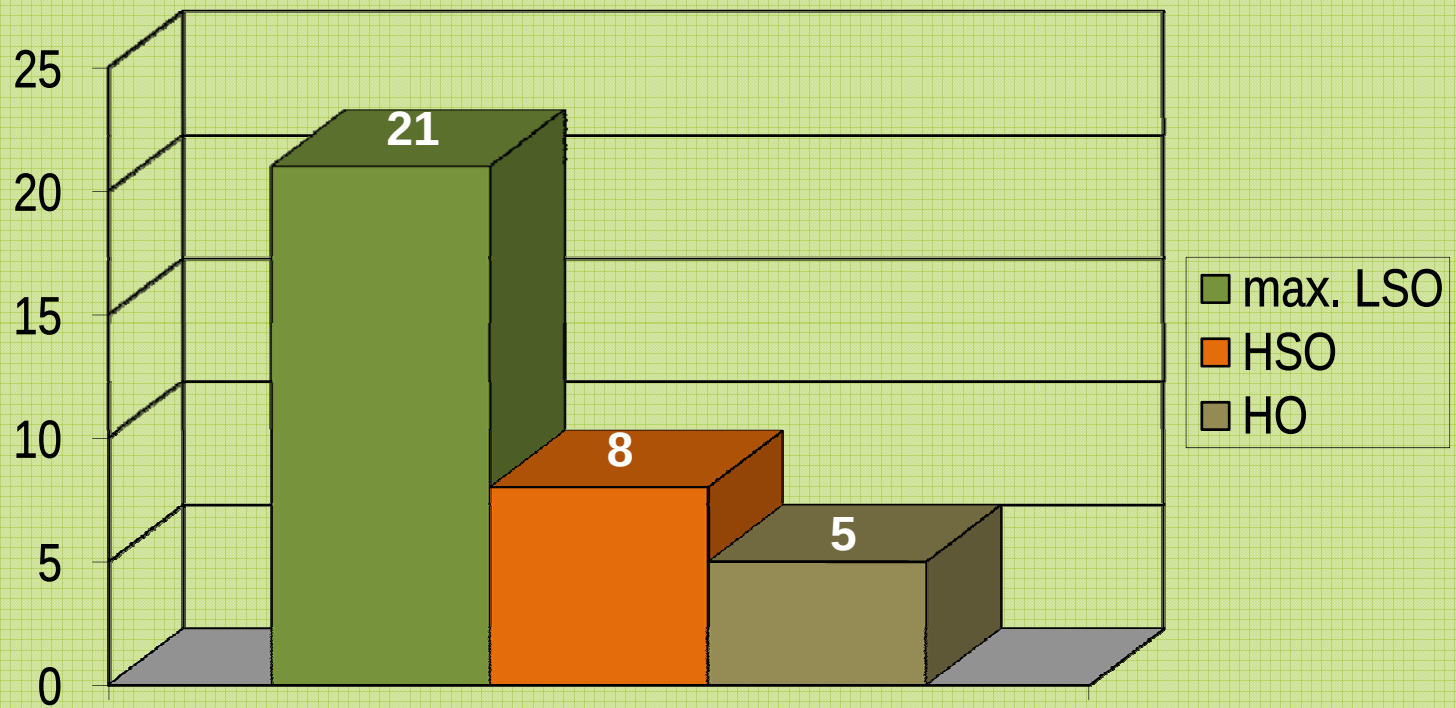
Prof. Dr. I. Nicaise
KU Leuven (HIVA / PPW)

INLEIDING

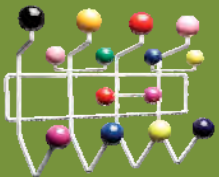

Armoederisico (%) naar opleidingsniveau

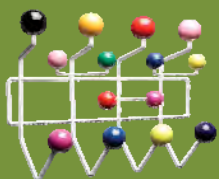
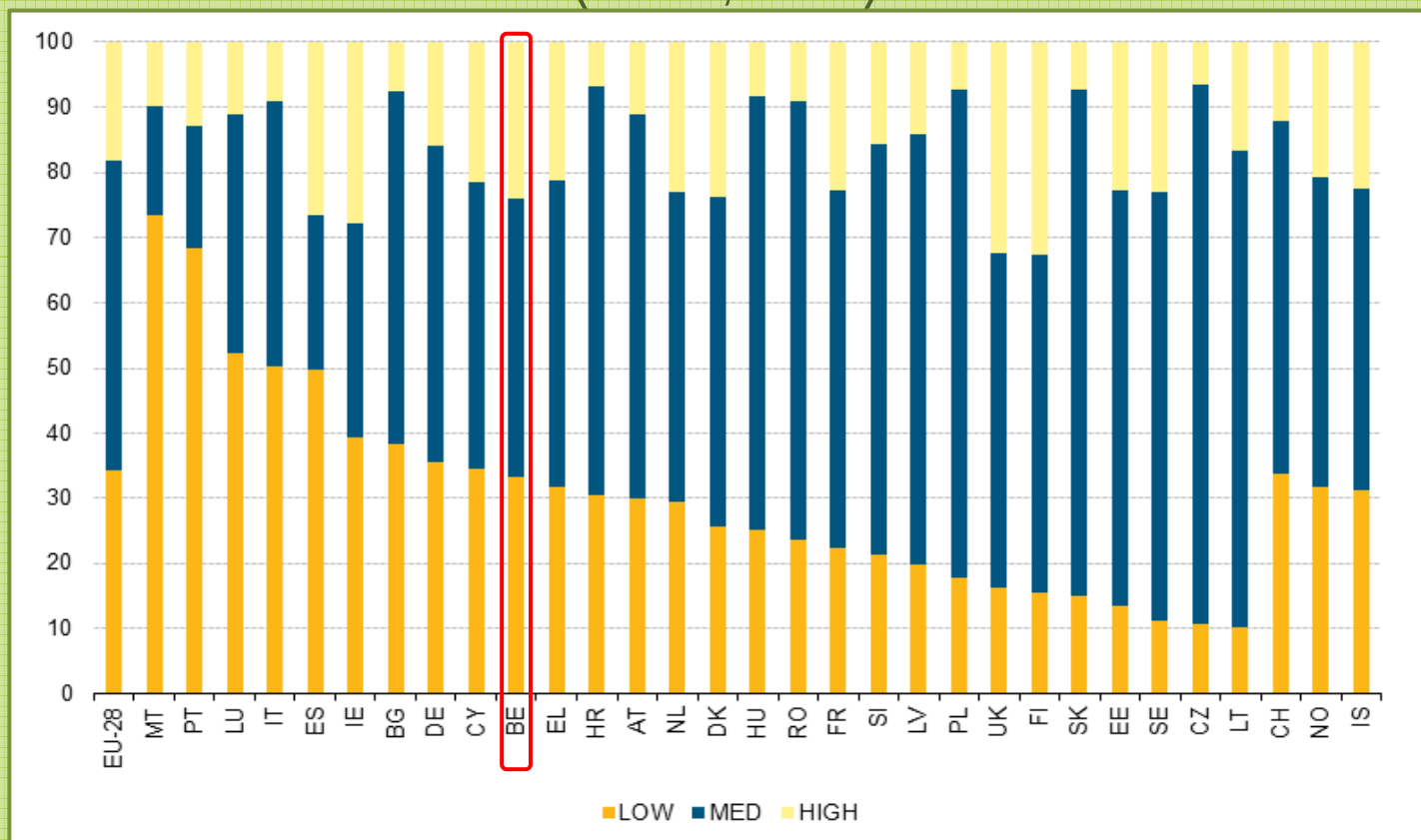
(individueen +16 jaar, Vlaanderen 2013.

Bron: Armoedemonitor (bijlage Vlaams Actieplan Armoedebestrijding

Persistente laaggeschooldheid per EU-lidstaat

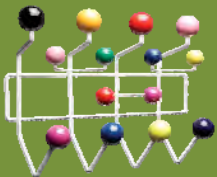
Bereikt onderwijsniveau volwassenen met laaggeschoolde ouders
(EU28, 2011)

Er wordt aan gewerkt...

- GOK-beleid / SES-financiering
- Kosteloosheid / maximumfactuur
- Kleuterparticipatieplan
- Hervorming secundair onderwijs
- Inschrijvingsdecreet
- M-decreet
- Opvang vluchtelingen
- ...

Een waaier aan strategieën...

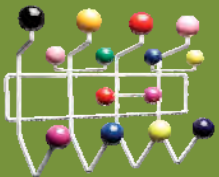
Nicaise & Desmedt (red.), *Gelijke kansen op school: het kan!*, Mechelen: Plantyn, 2008

Vóór- en vroegschoolse educatie, kosteloosheid, brede school, leerzorg, ouderbeleid, intercultureel onderwijs, curriculumhervormingen, pedagogische innovaties, schoolklimaat, opleiding leerkrachten, differentiatie, alternatieve trajecten...

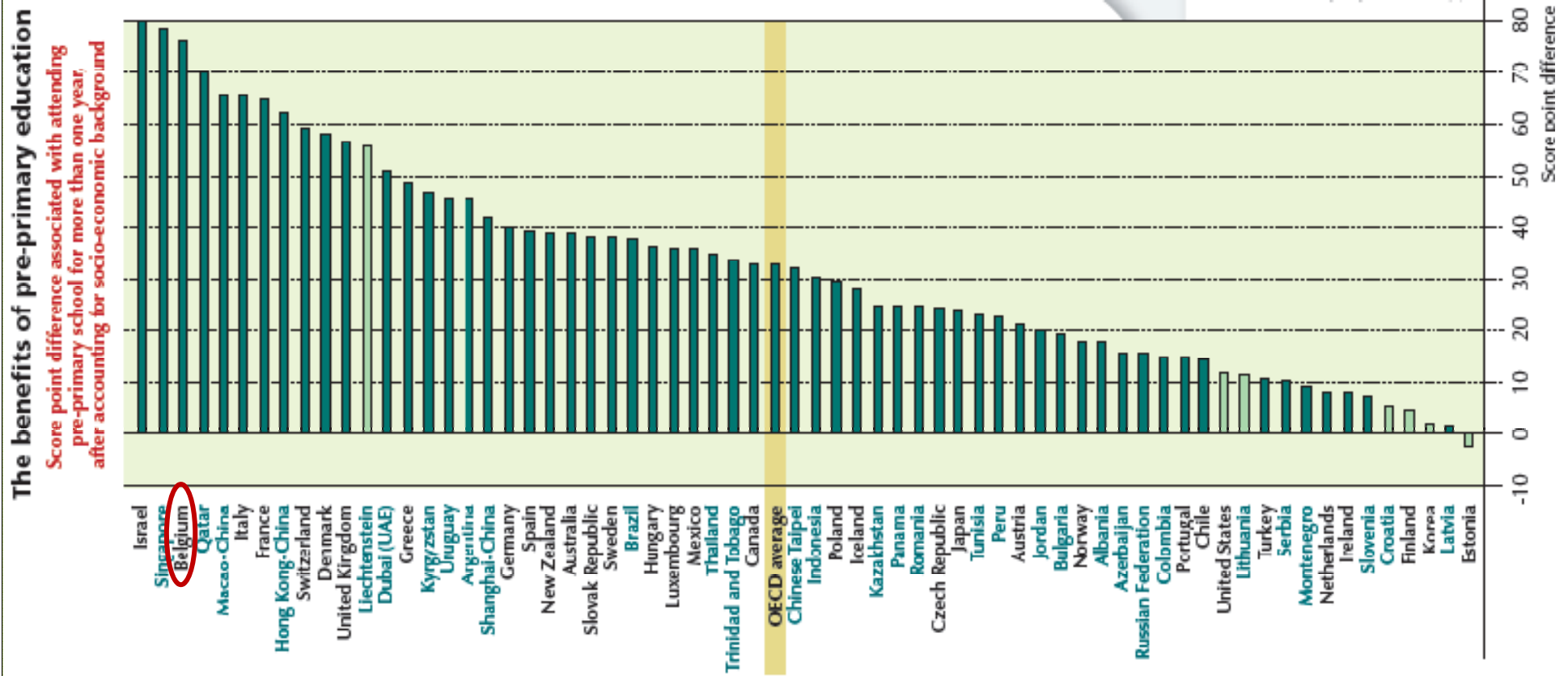
Deel 1

VOOR- EN VROEGSCHOOISE AANPAK

VVE heeft groot effect op latere leerprestaties – cf. PISA

Noot: puntenverschil van 39 op 15 jaar ~1 jaar onderwijs

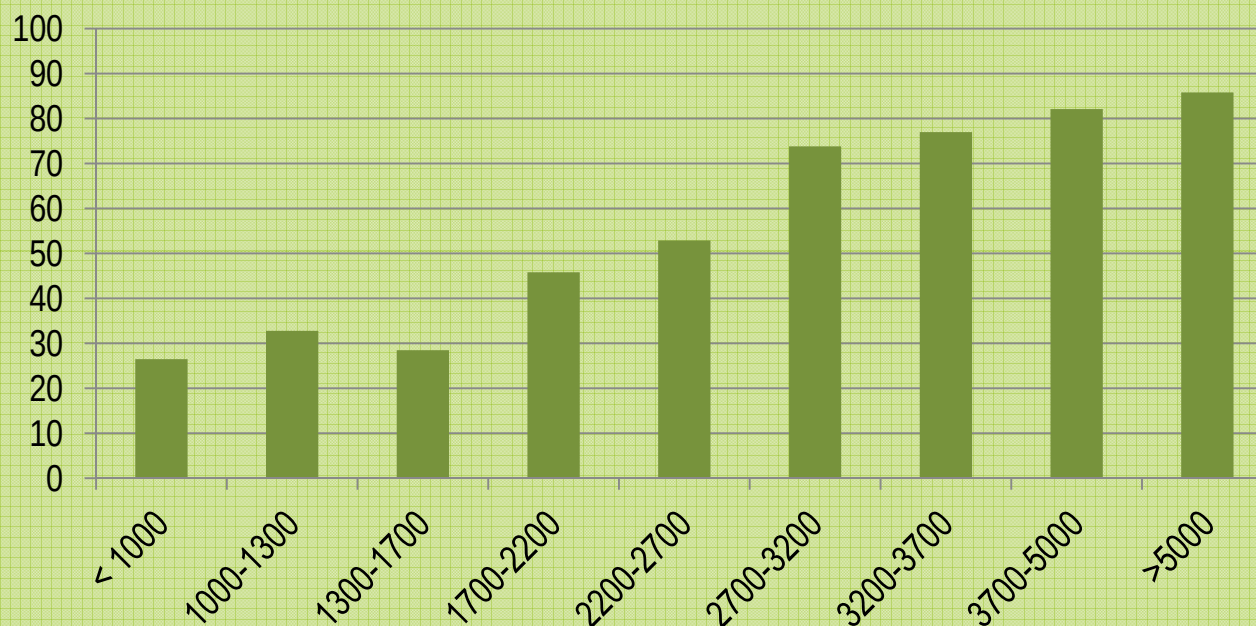

Bron: OECD, PISA in Focus 2011/1

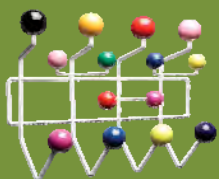
Maar... ongelijke participatie aan kinderopvang

Gebruik van kinderopvang in Vlaanderen naar inkomensklasse

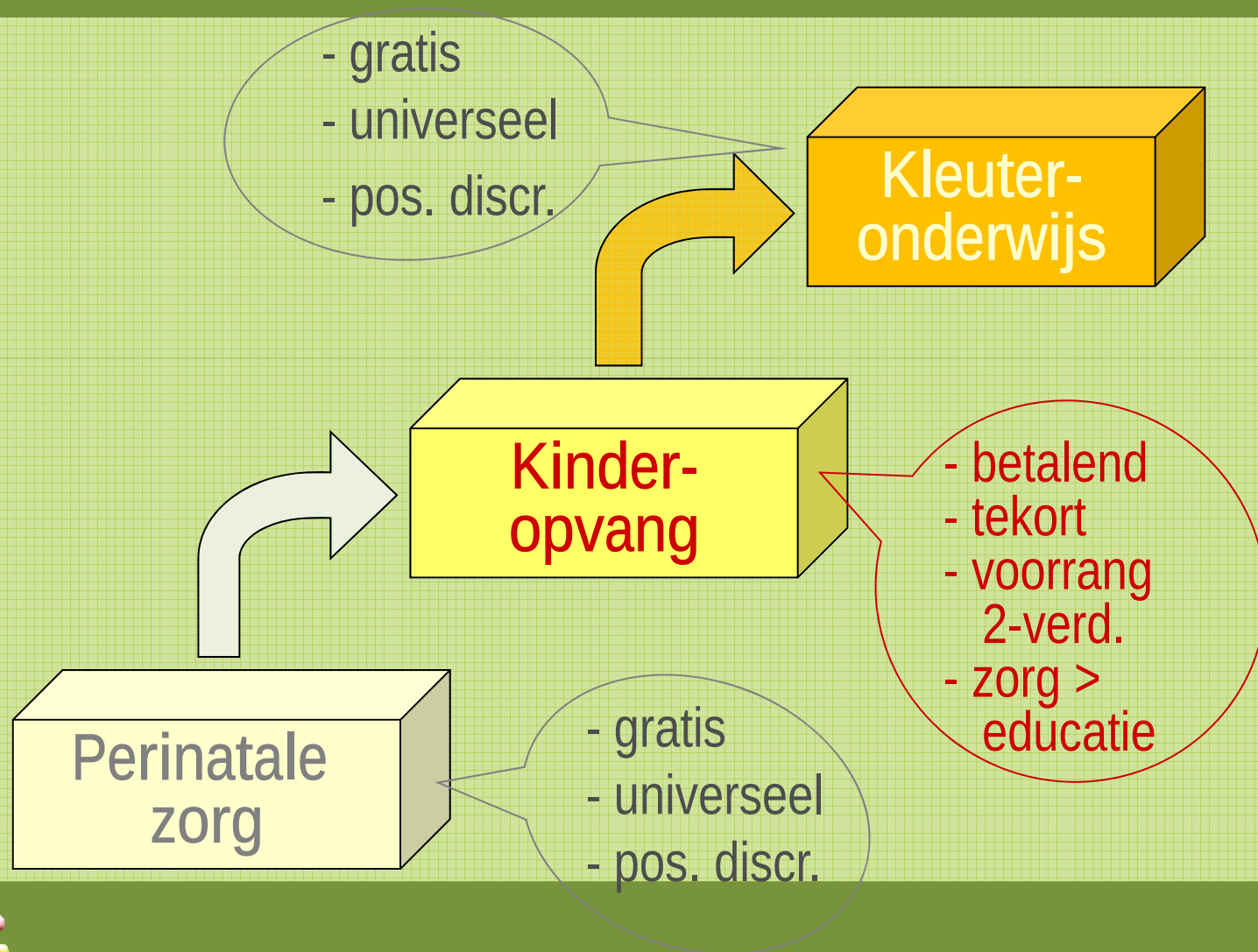

kansarme gezinnen: 30.7% ⇔ niet-kansarme gezinnen: 73.4%

Niet-belgen: 40.7% ⇔ Belgen 77.9%

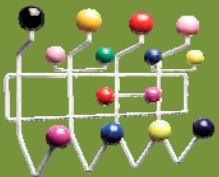

Vóór- en vroegschoolse educatie in Vlaanderen

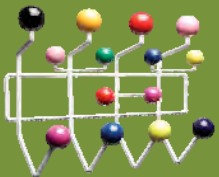
Deel 2

EXTRA INVESTEREN IN KANSENGROEPEN: GOK-BELEID (LUIK SES-FINANCIERING)

Effectiviteit van GOK-beleid

- **Algemeen** (VS, Ierland, VK...): 'matig positief'
- **Nederland** (PRIMA-onderzoek):
Pas na 6 jaar merkbaar effect
- **Vlaanderen** (GOK): eveneens beperkt positief effect

Effectiviteit GOK: kritische kanttekeningen

(1) ongelijke draagkracht GOK-scholen

doorsnee basisschool
(klasse 1)

N=96

brandpuntschool
(klasse 2)

N=15

onderwijskansenschool
met extra troeven
(klasse 3)

N=9

Effectiviteit GOK: kritische kanttekeningen

(1) ongelijke draagkracht GOK-scholen

Brandpuntschool

- Inplanting
  - Slechte kwaliteit schoolgebouw
  - Grootstedelijke – kansarme buurt
- Leerkrachtenteam
  - Minst ervaren
  - Meest tijdelijke leerkrachten
- Directie
  - Minst ervaren
  - Minst opgeleid

GOK-school met troeven

- Inplanting
  - Uitstekende kwaliteit gebouw
- Ervaring met 'voorrangsbeleid'
- Leerkrachtenteam
  - Relatief ervaren
  - Veel mannelijke en voltijdse lkr
  - Meer tijdelijke lkr dan gemiddeld
- Directie
  - Meest ervaren
  - Meest opgeleid

Effectiviteit GOK: kritische kanttekeningen

(1) ongelijke draagkracht GOK-scholen

- M.a.w. ondanks 'positieve discriminatie' blijft de draagkracht van een aantal GOK-scholen ondermaats
- Bovendien gaan de meest kansarme leerlingen naar zwakkere GOK-scholen

Effectiviteit GOK: kritische kanttekeningen

(2) onvolmaakte uitvoering

Juchtmans: diepte-interviews in 20 GOK-scholen

- GOK-decreet positief onthaald
- GOK en zorg

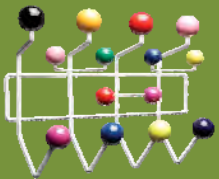

- Veel GOK-leerkrachten missen ervaring en gezag
- Scholen met veel GOK-ervaring hebben beter beleid

Deel 3

(DE)SEGREGATIE: INSCHRIJVINGSDECREET

Onderwijs als quasi-markt, segregatie en sociale ongelijkheid

Quasimarkten:

- Vrije schoolkeuze
- Vrijheid v. onderwijs
- Overheid = 3e betaler
- subsidie / leerling

Concurrentie op basis van 'reputatie'

- Aantal leerlingen
- Kwaliteit van de instroom

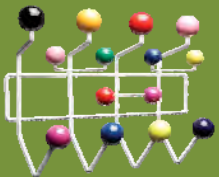
⇒ prestaties ↗ ⇔ ongelijkheid ↗

Zwakke scholen:

initieel 'natuurlijk' nadeel
⇒ zwakke vraag ⇒ weinig Iln / geen
mgln tot selectie instroom
⇒ zwakke reputatie
⇒ neerwaartse spiraal

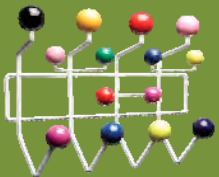
Sterke scholen:

initieel 'natuurlijk' voordeel
⇒ grote vraag ⇒ veel Iln /
mgln tot selectie van instroom
⇒ sterke reputatie
⇒ opwaartse spiraal

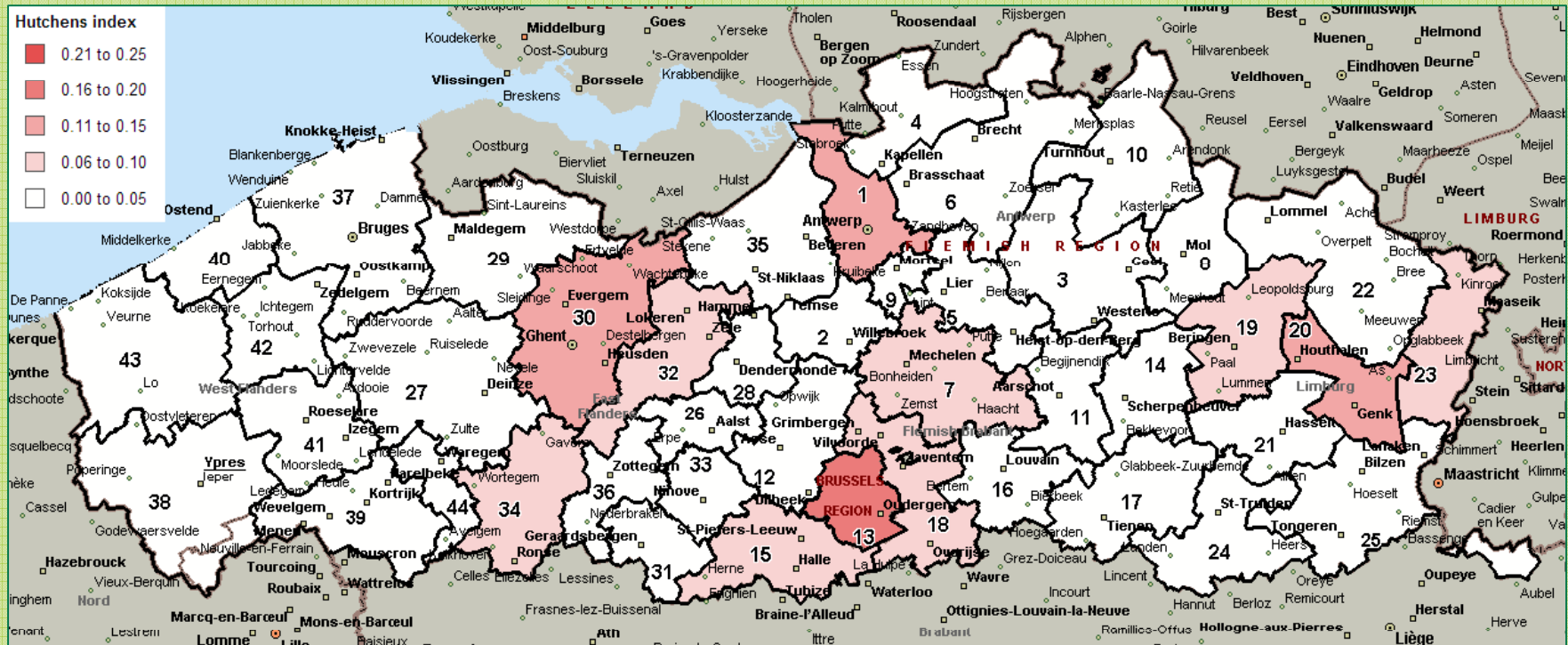

Desegregatie: recht op inschrijving

- GOK-decreet 2003: 'recht op inschrijving': scholen moeten leerlingen inschrijven in volgorde van aanmelding. Weigeringen worden besproken in lokale overlegplatforms en desnoods voorgelegd aan Commissie Leerlingenrechten

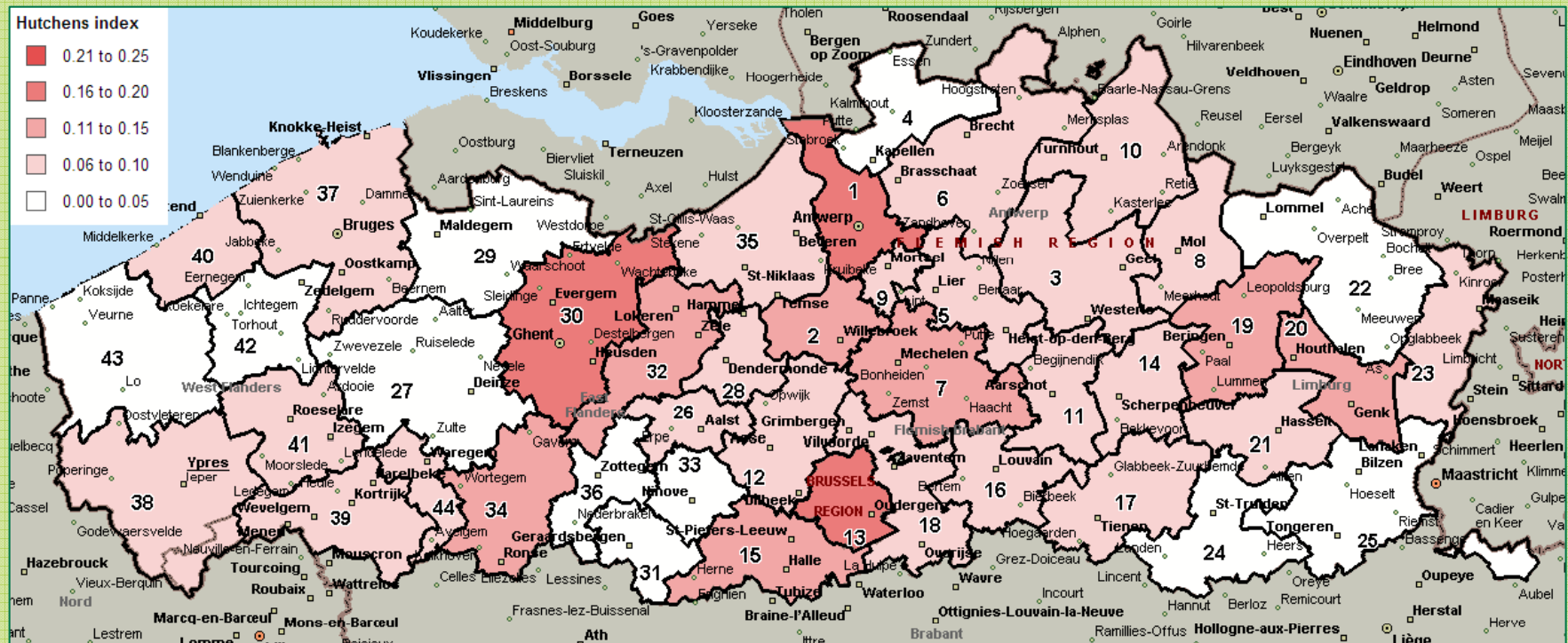
Segregatie-index naar onderwijszones in 2001

Bron: Wouters & Groenez, 2015

Hutchens index naar onderwijszones in 2011

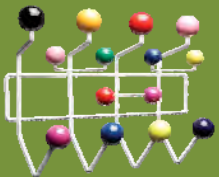

Bron: Wouters & Groenez, 2015

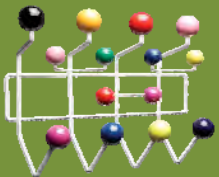
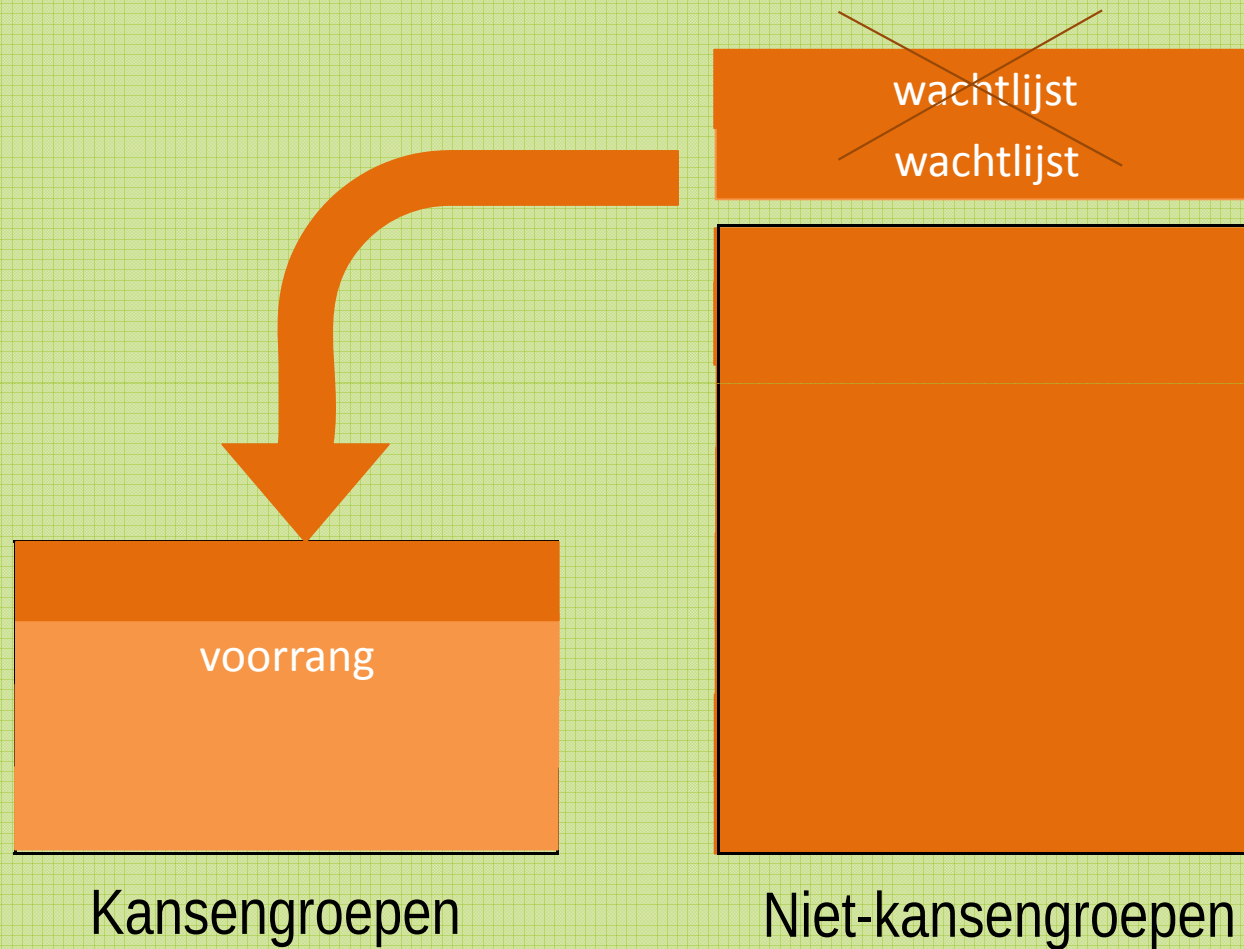

Desegregatie: versterking regelgeving

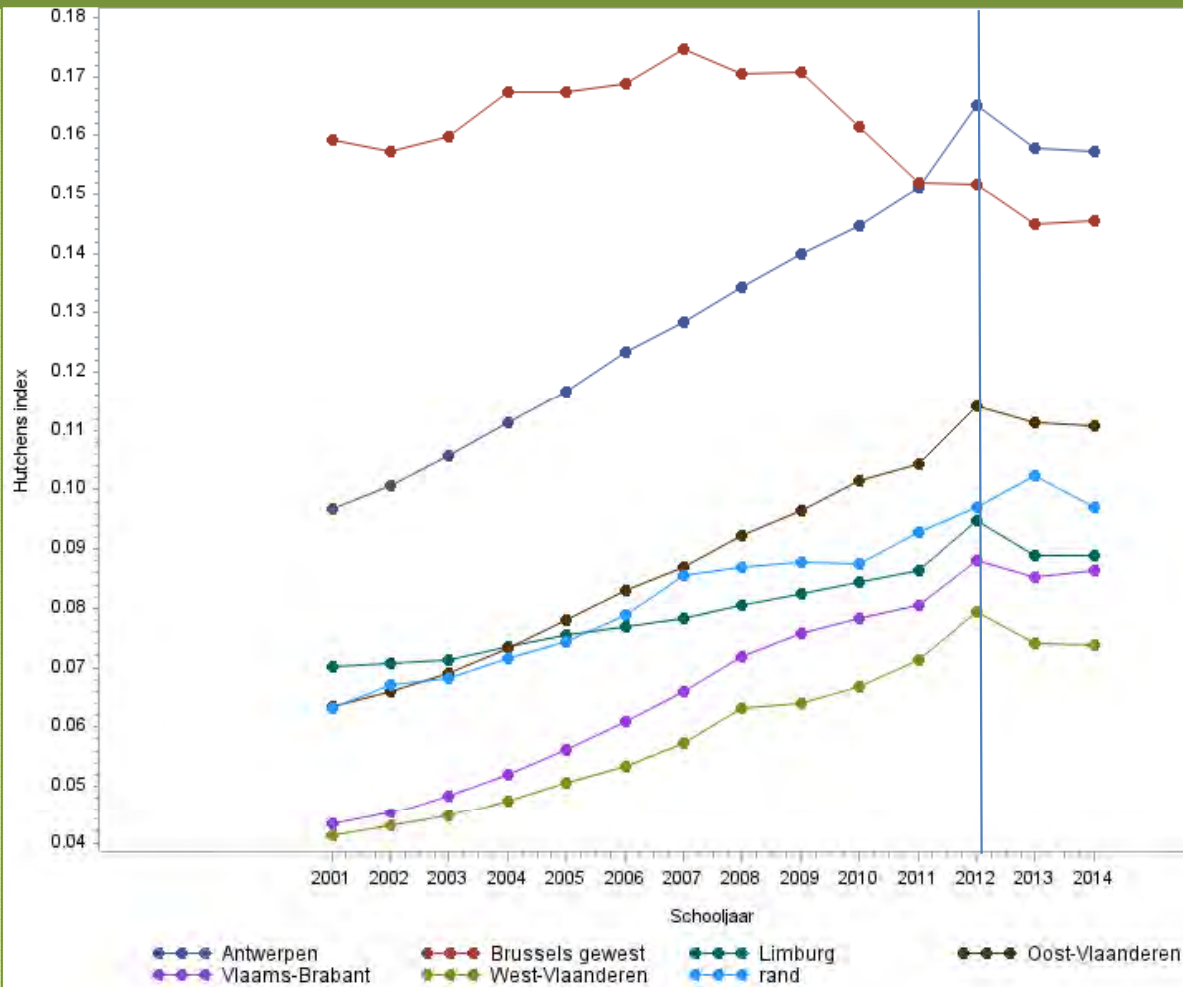
- GOK-decreet 2003: recht op inschrijving
- Inschrijvingsdecreet 2012: 'dubbele contingentering' (kansengroepen / niet-kansengroepen): pas na het einde van de inschrijvingsperiode kunnen leerlingen uit wachtlijsten overgeheveld worden naar het andere contingent

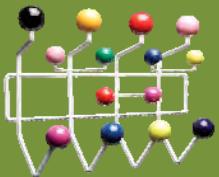
Inschrijvingsdecreet 2012

Impact van inschrijvingsdecreet 2012

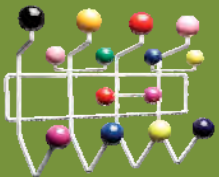

Bron: Wouters & Groenez, 2015

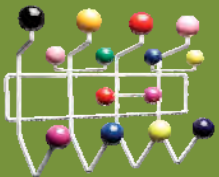
Desegregatie terug naar af ?

- GOK-decreet 2003: recht op inschrijving
- Inschrijvingsdecreet 2012: dubbele contingentering
- Vlaams regeerakkoord 2014: 'vereenvoudiging met maximale waarborg van vrije schoolkeuze' ?

Deel 4

INCLUSIEF ONDERWIJS: HET M-DECREET

Verwijzingen naar BuO: een vorm van sociale segregatie ?

- 1 op 10 arbeiderskinderen / 1 op 10 Maghreb-kinderen / 1 op 3 generatiearme kinderen (types 1-3-8)
  - Stroom versterkt ondanks (DOOR ?) ZVB / GOK
    - Snellere detectie – onvoldoende remediëring
    - Aanzuigkracht van ZVB- / GOK-scholen
    - Groter pedagogisch comfort van BuO
  - CLB's spelen eerder systeembevestigende rol
    - Verantwoordingsprotocollen beperkt tot kind (IQ / taal...)
    - Ouders buiten spel
    - Weinig trajectbegeleiding
- ⇔ Verklaring van Salamanca (UNESCO 1994) / VN-Conventie (2006) m.b.t. rechten van personen met een handicap: recht op onderwijs, maximaal binnen het reguliere systeem

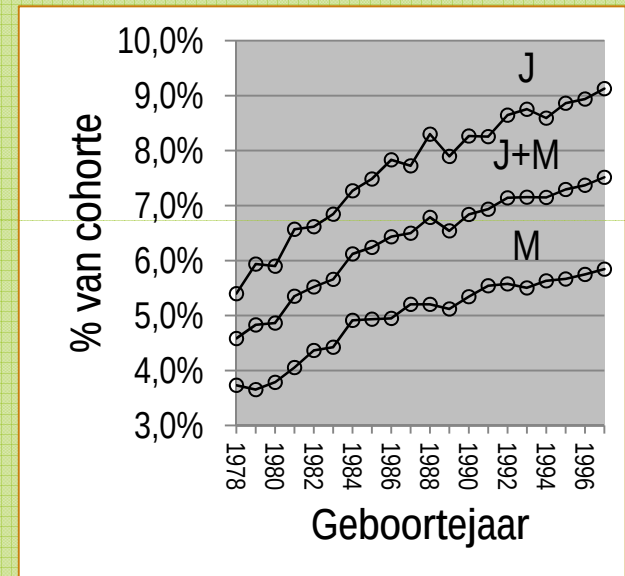
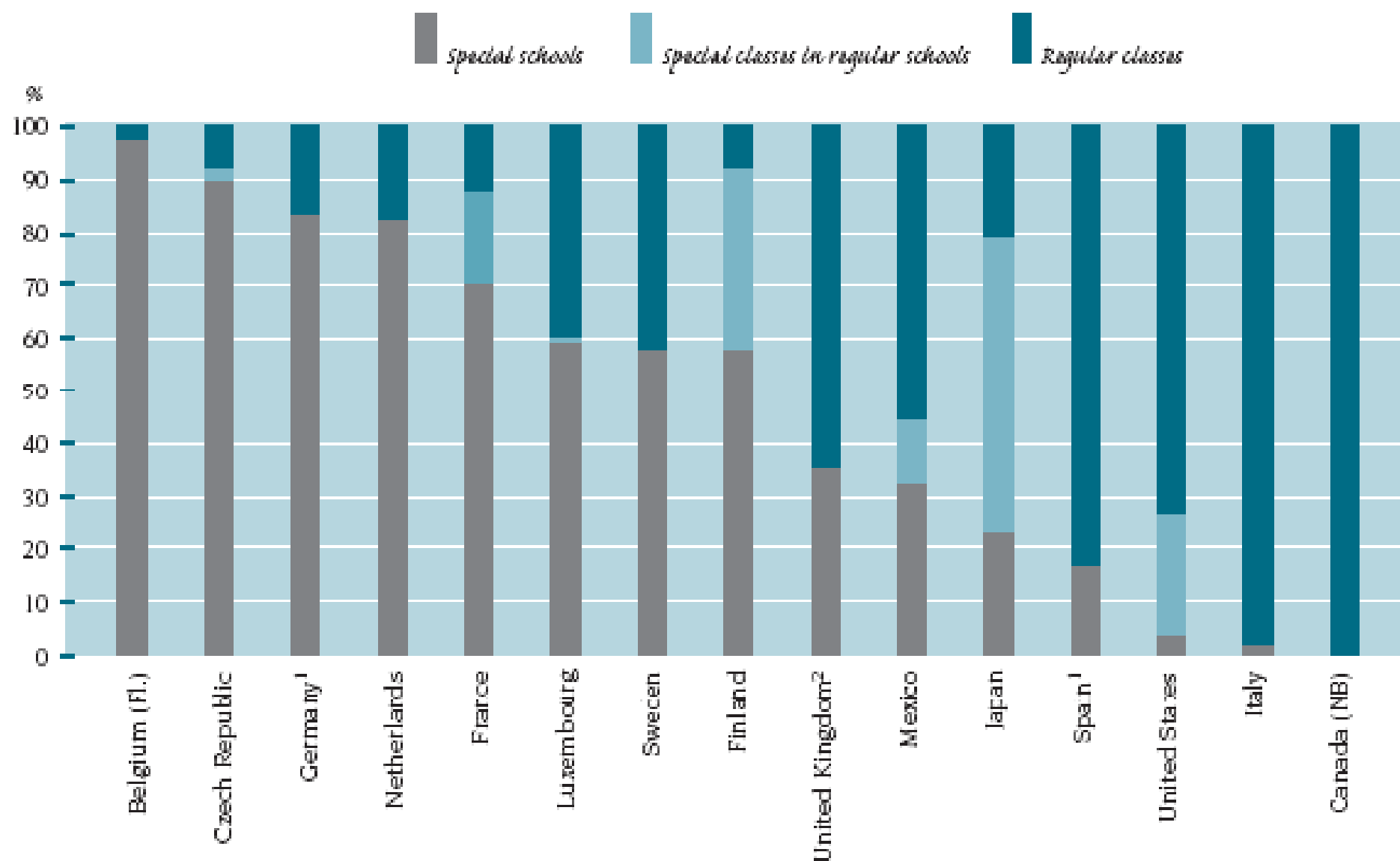

Figure 1.2 Percentages of students in compulsory education receiving additional resources for defined disabilities, by location, 1999

1. Students in special classes are included in special schools.

2. Students in special classes are included in regular classes.

Source: Based on the classifications (category A) in the Appendix. For further details see OECD (2003). ..... © Eurydice

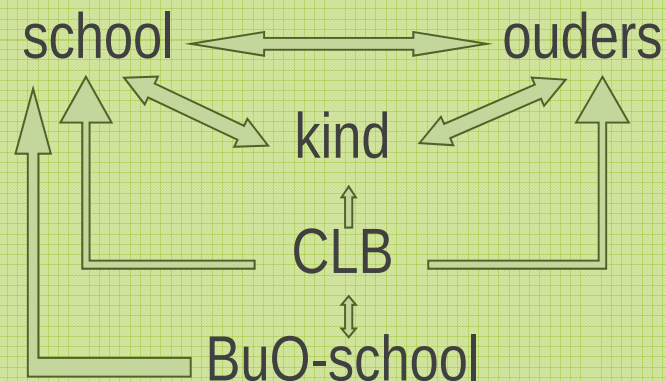
Van verwijzings- naar begeleidingsmodel

➤ Werkwijze tot 2014:

school → CLB → BuO-school

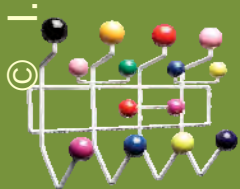
gewone school kan inschrijving weigeren op basis van 'draagkracht'

➤ Inclusie-model

➤ Aanzetten: GON (= 'geïntegreerd onderwijs')

ION (experiminteel inclusief onderwijs voor verstandelijk gehandicapte kinderen)

M-decreet

- Draagkracht van de school als grond voor weigering in gewoon onderwijs wordt vervangen door 'al dan niet met redelijke aanpassing het curriculum in het gewoon onderwijs kunnen volgen'
- Leerkrachten uit BuO bieden ondersteuning in gewone scholen
- Middelen verschuiven (op termijn) met leerlingen van BuO naar gewoon onderwijs
- BuO:
  - type 1 & type 8 => 'basisaanbod' (tijdelijk)
  - Type 9: Iln met autisme
- CLB moet in advies maatregelen voorstellen in het gewoon én buitengewoon onderwijs
- 70 'competentiebegeleiders' + extra nascholing voor lkr

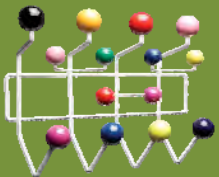
M-decreet: bedenkingen

- Komt tegemoet aan principes van inclusie-model
- Sinds inwerkingtreding in 2015 reeds 2800 leerlingen
- In praktijk ambiguïteit rond lln met lichte verstandelijke beperking (type 1) of ernstige leerstoornis (type 8):
  - Lln die (zelfs mits redelijke aanpassing) het *curriculum* van het gewoon onderwijs niet kunnen volgen MOGEN in gewoon onderwijs blijven (met individueel curriculum) – d.w.z. gewone school mag inschrijving weigeren
  - tijdelijk type 1 & 8 $\Leftrightarrow$ onzekerheid over inclusie nadien?
- Middelenverschuiving BuO – gewoon ond: beter een rugzaksysteem ?

Deel 5

BESLUIT

1. Armoede in het onderwijs is niet te herleiden tot lege brooddozen of onbetaalde schoolrekeningen !
2. GOK-beleid (SES-financiering) = belangrijke verworvenheid maar vraagt om verdere bijsturing
  - Meer aandacht voor (minstens) gelijke kwaliteit GOK-scholen
  - Verdeskundiging schoolteams in aanwending bijkomende middelen
3. Desegregatie: hoe inschrijvingsdecreet vereenvoudigen zonder opnieuw meer te segregeren ?

Besluit (vervolg)

4. M-decreet = doorbraak inzake recht op ondersteuning voor leerlingen met bijzondere onderwijsnoden in het gewoon onderwijs
5. Volgende prioriteit: geïntegreerd beleid vóórschoolse educatie
6. Niet behandeld maar minstens even belangrijk:
  - Hervorming secundair onderwijs (een sisser ?)
  - Plan 'samen tegen schooluitval'

